gemeente tytsjerksteradiel

KADERBRIEF

TYTSJERKSTERADIEL

2025 - 2028

Inhoudsopgave

Ynlieding 4
Financieel perspectief 4
IN VOGELVLUCHT 6
KADERBRIEF 2025-2028 17
1 Ontwikkelingen Kaderbrief 2025-2028 18
1.1 Startsituatie 18
1.2 Tussentijdse raadsbesluiten 18
1.3 Gemeentefonds 18
1.4 Bestaand beleid 22
1.5 Ontwikkeling lopende prijzen 23
1.6 Koersvertaling 24
1.7 Nieuw beleid 24
1.8 Uitvoeringsprogramma 25
1.9 Verlooptabel 26
2 Reserves en weerstandsvermogen 27
3 Verkenning ombuigingen meerjarenperspectief 2025-2028 30
4 Voorstel aan de raad 32

Ynlieding

Hierbij bieden we u de Kaderbrief 2025 -2028 aan. Bij het aanbieden van de uitgangspunten voor de begroting 2025 en verder in dit voorjaar hebben we al aangegeven, dat er dit jaar vanwege de ontvlechting en opbouw beperkt ingezet wordt op nieuw beleid. Hierbij valt onder meer te denken aan Biodiversiteit en Gemeentelijk Mobiliteitsplan. Daarnaast noemen we een aantal ontwikkelingen, waaronder MFC-ontwikkelingen en het IHP, die we nu nog niet op geld hebben gezet, maar die in de nabije toekomst zeker impact op het begrotingssaldo zullen hebben.

We hebben geprobeerd om een zo volledig mogelijke “foto” te maken van hoe we er op dit moment financieel voorstaan. Het vertrekpunt hierbij is de vastgestelde begroting 2024-2027. De diverse ontwikkelingen komen per aandachtsgebied terug in de verschillende hoofdstukken. Hiermee schetsen we op dit moment een realistisch perspectief naar de beste inzichten van dit moment.

Onder “In Vogelvlucht” benoemen we diverse ontwikkelingen binnen de verschillende clusters. Niet alles daarvan heeft een financiële vertaling in deze Kaderbrief.

In de ontwikkelingen Kaderbrief 2025-2028 geven we de diverse ontwikkelingen aan met een financieel effect. Overigens hebben niet alle ontwikkelingen een effect op het begrotingssaldo, omdat ook een groot deel van deze ontwikkelingen betrekking heeft op lonen en prijzen c.a. Deze zijn afgedekt ten laste van de stelpost lonen en prijzen.

In reserves en weerstandsvermogen geven we de actuele stand van onze algemene reserve weer.

Zoals hieronder in de tabel is aangegeven is op dit moment alleen het jaar 2025 positief. Dat betekent in ieder geval voor 2025 dat we onder repressief toezicht blijven vallen. Voor de begrotingsjaren 2026 en verder is er op dit moment sprake van een tekort van tussen de € 400.000 en € 800.000 op jaarbasis. Echter nog niet alle toekomstige ontwikkelingen zijn op dit moment op geld gezet. Hiermee blijft de urgentie voor het opstarten van een proces van ombuigingen. Hiervoor hebben we in hoofdstuk 3 de eerste verkenningen opgenomen.

Saldo begroting 2024–2027	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	**1.514**	**– 2.564**	**– 4.498**	**– 4.490**
Tussentijdse raadsbesluiten	–	–	–	–
Startpunt Kaderbrief	1.514	– 2.564	– 4.498	– 4.490
Bestaand beleid	1.553	1.742	4.109	3.893
– Overige ontwikkelingen	*50*	*80*	*20*	*50*
– Gemeentefonds	*2.223*	*2.534*	*4.973*	*4.739*
– Koersvertaling	*– 1.710*	*– 1.710*	*– 1.710*	*– 1.710*
– Ontwikkeling lopende prijzen	–	–	–	–
– Nieuw beleid	*– 10*	*– 162*	*– 174*	*– 186*
– Uitvoeringsprogramma	*1.000*	*1.000*	*1.000*	*1.000*
TOTAAL	**3.067**	**– 822**	**– 390**	**– 597**

We zien uit naar een goede opiniërende behandeling op 11 juli 2024. Samen blijven we werken aan én voor onze mooie gemeente.

Burgum, 18 juni 2024

IN VOGELVLUCHT

OM TE BEGINNEN

Vertrekpunt voor deze Kaderbrief

Het vertrekpunt voor deze Kaderbrief is de meerjarenreeks 2025-2027 uit de vastgestelde begroting 2024-2027. Naast de gevraagde middelen voor de nieuwe organisatie vanaf 2025 is in deze Kadernota ook de meicirculaire 2024 meegenomen. Voor een verdere toelichting verwijzen we u naar paragraaf 1.3 Gemeentefonds en 1.6 Koersvertaling.
Voor wat betreft de in de begroting 2024-2027 opgenomen reservering voor het uitvoeringsprogramma (UP) stellen we voor om dit bedrag als dekking in te zetten voor de gevraagde middelen voor de nieuwe organisatie. Van het uitvoeringsprogramma zijn al veel onderdelen onder handen genomen.

Uitgangspunten Kaderbrief

De uitgangspunten bij deze Kaderbrief zijn:

Ontwikkeling begroting
Voor het meerjarenperspectief voor de begroting 2025-2028 koersen we vanuit deze Kaderbrief op een structureel sluitende begroting voor het jaar 2025. Hiermee voldoen we aan het toetsingskader van de provincie om voor 2025 onder repressief toezicht te kunnen vallen. Voor het meerjarenperspectief zullen in de komende tijd nadere lijnen in samenspraak met de Raad worden uitgezet. Zie hiervoor hoofdstuk 3.

Indexering en prijscompensatie
Eerder dit jaar zijn op de LIST de uitgangspunten voor de Kaderbrief 2025-2028 en de begroting 2025-2028 geagendeerd. Voor de berekening van het netto-effect van de meicirculaire voor deze Kaderbrief houden we door middel van stelposten rekening met de verwachte loon en prijsstijgingen.
De prijsstijgingen van verschillende producten hebben zeker hun impact op onze begroting(en) en jaarrekening(en). Zie hiervoor ook paragraaf 1.4; Bestaand beleid.

Algemene uitkering (AU) - nieuw beleid
Indien voor nieuw beleid, waaronder de zogenaamde taakmutaties, financiële middelen opgenomen zijn in de algemene uitkering, gaan we uit van een budgettair neutraal effect op het saldo.

Algemene uitkering (AU) - ontwikkelingen in bestaand beleid:
Voor areaal, loon- en prijsontwikkelingen zijn financiële middelen opgenomen in de algemene uitkering. Op basis hiervan reserveren we een bedrag in de Kaderbrief. Hiermee kunnen we onder andere de reeds in deze Kaderbrief vermelde onderwerpen met betrekking tot bestaand beleid dekken.

Incidentele posten (AR)
Voor incidentele lasten (looptijd van 1-3 jaar) met betrekking tot diverse onderwerpen in deze Kaderbrief hanteren wij de lijn, dat deze ten laste van de algemene reserve (AR) worden gebracht. In de algemene reserve wordt rekening gehouden met deze uitname.
Hiermee creëren we een meer zuiver beeld van ons begrotingssaldo. Op grond van de voorschriften hebben we de verantwoordelijkheid om een begroting vast te stellen die structureel en reëel in evenwicht is. Op basis van dit criterium toetst de Provincie onze begroting. Overigens hanteren we de lijn van incidentele posten ten laste van de AR inmiddels al meerdere jaren. Zie hiervoor ook het overzicht van de algemene reserve op bladzijde 28 en 29.

Ontvlechting werkmaatschappij 8KTD
De afgelopen periode heeft de ontvlechting in het teken gestaan van de onderhandelingen rondom het sociaal plan en de situatie van ICT na 1 januari 2025. De werkgevers en bonden hebben onlangs het nieuws bekend gemaakt dat er een onderhandelaarsakkoord is over het sociaal plan. Parallel daaraan hebben Achtkarspelen en Tytsjerksteradiel de inrichtingsplannen voltooid. Deze zijn in de raden van 20 juni 2024 behandeld.

Voor ICT is het besluit genomen dat men na 1 januari 2025 nog een periode met elkaar blijft samenwerken. Het ontvlechten van ICT voor 1 januari 2025 is namelijk niet haalbaar. Een tijdelijke samenwerking geeft beide gemeenten de kans zich te oriënteren op een nieuwe inbedding van ICT-taken in de eigen organisatie of elders. Hoogstwaarschijnlijk krijgt deze tijdelijke samenwerking gestalte in de vorm van een lichte gemeenschappelijke regeling. Dit betekent dat de huidige gemeenschappelijke regeling wordt omgevormd van een openbaar lichaam naar een bedrijfsvoeringsorganisatie. Dit alles voor een tijdelijke periode van maximaal drie jaar, want een volledige ontvlechting van de werkmaatschappij is en blijft het uitgangspunt.

Ombuigingen
In de begroting 2024-2027 is op basis van onder meer de jaarrekening 2022 de stand van zaken met betrekking tot de ombuigingen geactualiseerd. Er is toen een deel van de niet te realiseren ombuigingen ten laste van het begrotingssaldo gebracht. Het restant van de ombuigingen betrof de volgende onderwerpen:

- Reductie formatieplan Sociaal domein
- Kostendekkende leges Ruimtelijke Ordening
- Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)

Hieronder in het kort een nadere toelichting op de stand van zaken.

Reductie formatieplan Sociaal Domein
Vanaf 2024 staat er een taakstellende ombuiging van 10 fte (€ 828.000 samen voor beide gemeenten). Uitgangspunt voor de ombuiging was dat door nieuwe inkoop, efficiency, procesoptimalisatie en natuurlijk verloop de ombuiging ingevuld kon worden per 2024. Dat blijkt niet waar te maken. Inkoop is vertraagd, nieuwe ICT wordt per 2025 geïmplementeerd

en daardoor pas in 2025 effecten. Ook staat er eerder druk op formatie dan dat er nu sprake is van te ruim in het jasje.
Ondanks dat is er door het opheffen van flexibele personeelsbudgetten binnen het Sociaal Domein per 2024 structureel € 415.000 reeds ingeboekt (€ 212.500 per gemeente) als bezuiniging. Hierdoor was al 50% van de bestaande ombuiging behaald. (Kadernota 2024-2027).
Mede in verband met de ontvlechting is gekeken in hoeverre de opdracht om in 2024 de overige 50% te realiseren het mogelijk is om deze taakstelling voor 31 december 2024 te realiseren. De bezuiniging van het resterende deel wordt bereikt door een programmamanager en 1fte teamcoach met ingang van 2024 formatief te reduceren, verder door enkele budgetten te verminderen binnen bedrijfsvoering Sociaal Domein en tot slot door bezuiniging op overhead. Hiermee wordt de taakstellende bezuiniging op het Sociaal Domein volledig behaald. Met andere woorden voor de begroting van 2025-2028 is er geen taakstelling meer voor formatie Sociaal Domein.

Kostendekkende leges Ruimtelijke Ordening
Het halen van de taakstelling voor kostendekkende leges Ruimtelijke ordening is nog onzeker. Dit is vooral afhankelijk van de te maken keuzes en besluitvorming over de (hoogte van de) nieuwe leges op basis van de Omgevingswet. We blijven dit monitoren en komen hier in het kader van de begroting 2025-2028 op terug.

Verhoging opbrengst OZB (lijn 4 Inkomsten verhogen)
Deze taakstelling is verwerkt in de begroting 2024-2027 op basis van de besluitvorming bij de begroting 2023-2026. Uitvoering daarvan betekent dat er in 2025, 2026 en 2027 telkens nog 2,5% extra OZB-verhoging boven op de nominale ontwikkeling bij komt. Zoals bij de behandeling van de begroting 2024-2027 is toegezegd komen we komen hier in het kader van de begroting 2025-2028 bij u op terug.

Dereguleren kapvergunningen particulier terrein (LIJN 2 Ruimtelijk domein)
Deze taakstelling is op dit moment verwerkt in de begroting. De raad heeft op 23 november 2023 besloten om de regels voor de kapvergunningsplicht voor bomen op particulier terrein te verruimen. Hierbij wordt onze inzet op de bescherming van waardevolle bomen doelmatiger en schept dit mogelijkheden om meer in te zetten op het vergroenen van de gemeente. Bijvoorbeeld door meer uitvoering te geven aan de bossenstrategie, klimaat adaptieve maatregelen en meer inzet op het onderhoud en beheer van de bomen in ons openbaar groen.
De regels voor het bewaren van houtopstand in de Algemene Plaatselijke Verordening zijn met ingang van 1 januari 2024 gewijzigd. Hiermee is deze taakstelling verder afgedaan.

PROGRAMMA'S

Voor de thema's "Wonen en werken", "Samenleving" en "Bestuur en dienstverlening" willen we u in hoofdlijnen meenemen in een aantal ontwikkelingen. Daaronder valt ook een aantal ontwikkelingen, die wel op ons afkomen, maar waarvoor in deze Kadernota nog geen middelen worden gevraagd. Zodra er meer duidelijk is over richting, uitwerking, of effect brengen we deze onderwerpen onder de aandacht van de raad.

Wonen en werken

Omgevingswet

De Omgevingswet is sinds 1 januari 2024 in werking getreden en we doen er nu de eerste ervaringen mee op. Overigens zijn in de laatste dagen van december 2023 nog erg veel vergunningaanvragen binnengekomen, die nog onder de oude wetgeving afgehandeld moeten worden. Gevolg is ook dat het aantal aanvragen onder de Omgevingswet relatief geleidelijk aan op gang kwamen. Onze eigen werkprocessen zijn beschreven en afgestemd met die van de andere organisaties die een rol hebben bij de vergunningverlening. De geldende bestemmingsplannen zijn per 1 januari 2024 onderdeel geworden van het Omgevingsplan. Er zijn casemanagers actief, die vergunningstrajecten van het begin tot het einde begeleiden. Er is gestart met het maken van een handboek Omgevingsplan. De start per 1 januari 2024 betekent overigens niet dat dit onderwerp klaar is. We gaan ervaring op doen in de praktijk en we gaan ongetwijfeld tegen verbeterpunten aanlopen. We houden deze bij, gaan evalueren en zo nodig aanpassingen doorvoeren. Dit geldt niet alleen voor ons, maar voor alle gemeenten. Door samenwerken en kennisdeling gaan we dit continue proces gezamenlijk aan. Ook voor het jaar 2024 zijn hiervoor nog weer middelen door het Rijk ter beschikking gesteld en dit zal zeker ook in 2025 nog door lopen.

Regiodeal / ANNO

De Regiodeal Noordoost Fryslân en de Versnellingsagenda lopen op 31 december 2025 af. In 2023 zijn veel partijen samengebracht, is met initiatiefnemers van projecten meegedacht en zijn plannen aangescherpt. De beschikbare subsidieregeling wordt steeds beter gevonden.
De raad wordt periodiek via nieuwsbrieven en projectbezoeken geïnformeerd over de voortgang van de Versnellingsagenda. Aangezien er mogelijk budget over leek te blijven heeft het Bestuurlijk Overleg (BO) besloten de uitvoeringstermijn voor de projecten met een jaar te verlengen tot 31 december 2026. Gezien de kracht en het belang van de Regiodeal voor onze kwetsbare regio, wordt de voorbereiding van een nieuwe aanvraag voor een tweede regiodeal gestart. Deze moet in het najaar worden aangemeld bij het Rijk, nadat ook de raden hiermee hebben ingestemd. Het belang van samenwerken in Regiodeal en ANNO-verband staat buiten kijf. Samen kunnen we meer bereiken dan als individuele gemeenten. Om die reden zijn wij ook voornemens om aangesloten te blijven bij Europapact. Hierbij hebben wij als ANNO regio, richting het bestuur van Europapact wel de suggestie voor een andere manier van financiering (naar voorbeeld Vlaamse Vleva model) hebben meegegeven. Binnen de ANNO-III agenda wordt intensief samengewerkt op het terrein van mobiliteit, de duurzaamheidsopgaven en ook op bijvoorbeeld het terrein van wonen en de woonzorgvisie.

Duurzaamheid

Door het Rijk zijn er geoormerkte middelen toegekend, de zogenaamde CDOKE-middelen (Capaciteit Decentrale Overheden voor Klimaat- en Energiebeleid). Deze middelen mogen uitsluitend gebruikt worden voor personeelskosten c.a voor de uitvoering van klimaat- en energiedoelen en zijn vooralsnog toegekend voor een periode van drie jaar (2023-2025). Wij zijn daardoor in staat om te starten met een intensivering van de uitvoering van onze duurzaamheidsagenda en de daaraan gekoppelde Transitievisie Warmte. Er zijn projectleiders actief om de door de raad vastgestelde agenda en transitievisie uit te voeren.

Wonen

Vanuit het Rijk wordt er, via de Nationale Woon- en Bouwagenda, de komende jaren extra ingezet om het aantal nieuwe woningen te vergroten met het oog op de vraag vanuit de samenleving. De minister van Binnenlandse zaken, verantwoordelijk voor volkshuisvesting en ruimtelijke ordening, benadrukt in de Nationale Woon- en Bouwagenda met name de bouw van betaalbare woningen welke een substantieel bestandsdeel vormen van deze agenda. Speciale aandacht hierbij is er voor het toegankelijk houden voor de woningmarkt voor met name starters op de woningmarkt. In april 2023 hebben we tezamen met de andere ANNO-gemeenten een regionale Woondeal afgesloten. Onze Woonvisie loopt hiermee nog goed in de pas. Op dit moment zitten er voldoende plannen in de pijplijn, die ontwikkeld kunnen worden. Ook is er voldoende harde plancapaciteit en plannen die in procedure zijn. De gemeenteraad wordt in het Iepen Podium van oktober uitgebreid bijgepraat. Afgesproken is dat dit in het vervolg twee keer per jaar plaatsvindt, in april en oktober.
We hebben de lijn voortgezet om oog te blijven houden voor toevoeging van betaalbare huur en koop en voor het stimuleren van doorstroming waardoor de bestaande woningen toekomstbestendig en duurzamer worden. Hierbij is aandacht voor spreiding over de gemeente, waarbij we in gesprek zijn met alle dorpen om te bespreken hoe we tot woningbouwplannen komen die voorzien in de lokale behoefte en de leefbaarheid van het dorp verhogen. Ondertussen zijn we in 2023 gestart met de voorbereidingen op een woon-zorgvisie, die richtinggevend wordt voor het programma voor specifieke doelgroepen. In 2024 willen we die vaststellen, waarna er een uitvoeringsagenda opgesteld gaat worden. Dat willen we parallel laten lopen met het opstellen van een Volkshuisvestingsprogramma, dat als opvolger gaat gelden van de Woonvisie en voor 1 januari 2026 vastgesteld moet zijn. Op deze wijze wordt er een gecoördineerd programma opgesteld voor alle doelgroepen.

Centrumvisie Burgum

Om het winkelcentrum van Burgum actueel te houden en goed aan te laten sluiten bij alle maatschappelijke ontwikkelingen die hebben plaatsgevonden, is op 15 september 2022 door de raad de centrumvisie Burgum vastgesteld. De aandachtspunten, verbeterpunten en de gewenste aanpassingen uit de 'Centrumvisie Burgum' zijn samengevat in een geprioriteerde actielijst, welke kan worden gezien als het uitvoeringsprogramma van de centrumvisie. Deze actielijnen zijn in uitvoering genomen en worden vertaald in concrete voorstellen en inrichtingsplannen met een kostenraming. Deze worden (afzonderlijk) in de loop van 2025 besluitvormend aan de raad voorgelegd.
Deze actielijnen zullen nog uit te werken actielijst in de vorm van concrete plannen zullen, inclusief een kostenraming, later (2025) besluitvormend aan de Raad worden voorgelegd.

Bedrijventerreinen

In 2023 zijn de bedrijfskavels Sanjesfjild in Oentsjerk in optie uitgeven (en deels verkocht). De laatste kavels worden in 2024 verkocht. De bedrijfskavels van 'Veld 7'in Burgum worden in de zomer van 2024 voor de verkoop aangeboden. In het raadsprogramma heeft de raad aangegeven aan de slag te willen met een nieuw bedrijventerrein voor de gemeente Tytsjerksteradiel. In april 2023 de startnotitie door de gemeenteraad vastgesteld voor een verkenning naar een nieuw regionaal bedrijventerrein. In de zomer van 2024 heeft het college de gemeenteraad de uitgewerkte ontwerpvisie voor een nieuw bedrijventerrein aangeboden. De voorkeurslocatie ligt zuidelijk van Quatrebras. Ook zijn er een tweetal terugvalopties aangegeven. De ontwerpvisie ligt nu ter visie voor inspraak. De verwachting is dat in de tweede helft van 2024 de visie met een reactienota zienswijzen ter besluitvorming wordt voorgelegd aan de raad. Afhankelijk van het besluit van de raad zal het plan van de voorkeurslocatie verder worden uitgewerkt en zal er een financiële vertaling plaatsvinden in een op te stellen grondexploitatie. Over het gegeven of daar een exploitatietekort ontstaat en de omvang daarvan is op dit moment nog geen uitspraak te doen.

Recreatie en toerisme

Een andere pijler van onze lokale economie wordt gevormd door recreatie en toerisme. Het Beleid en uitvoeringsprogramma 2021-2030 (Tytsjerksteradiel, folle mear om te ûntdekken") is leidend. Er is een subsidieregeling hiertoe in het leven geroepen. De beschikbare middelen worden over een wat langere periode uitgesmeerd, omdat de beschikbare ambtelijke capaciteit hiervoor eerst vanaf het najaar van 2023 beschikbaar was.

Nieuw beleid en kwaliteitsplannen beheer en onderhoud openbare ruimte

In de afgelopen periode zijn al diverse documenten aan de gemeenteraad voorgelegd waarin richting gekozen moet worden voor het gewenste kwaliteits- en onderhoudsniveau in onze gemeente van o.m. wegen, groen en biodiversiteit. De komende periode zullen de volgende onderwerpen op de agenda van de gemeenteraad worden aangeboden:

- kwaliteitsplan wegen
- beheerplan wegen
- mobiliteitsvisie
- biodiversiteitsplan
- groenbeheerplan
- verduurzaming eigen gebouwen

De besluitvorming op deze onderdelen zorgt ervoor dat we meerjarig een financieel perspectief kunnen schetsen waarin de kaders worden aangegeven waarmee we de openbare ruimte in onze gemeente de komende jaren op het gewenste kwaliteitsniveau kunnen houden en/of brengen. Hierbij worden ook de benodigde vervangingsbudgetten in de beheerplannen in beeld gebracht. Afhankelijk van de (politieke) keuze zal de financiële weerslag op de begroting definitief in beeld gebracht kunnen worden. De verwachting is wel dat er sprake zal zijn van kostenverhogende effecten door inflatie, cao-ontwikkelingen, enz.

Verder is het hier ook goed al aan te geven dat er sprake kan zijn van communicerende vaten bij keuzes om bijvoorbeeld het onderhoudsbudget te verhogen waardoor het vervangingsbudget stabiel kan blijven of door onderhoudsbudgetten te verlagen waardoor vervangingsbudgetten zullen moeten stijgen om een gewenst niveau op peil te houden. Mede op basis van de ambities op het vlak van bijvoorbeeld aanpassingen/verbeteringen ten behoeve van langzaam verkeer, of een keuze voor een meer bio-divers en ecologisch beheer van het openbaar groen is de verwachting dat ook hiermee een groter financieel beslag zal worden gelegd op de beschikbare middelen.

Milieustraat

Vanuit de idee om de mogelijkheden te onderzoeken voor een nieuwe milieustraat in onze gemeente beogen we aan het einde van 2024 een startnotitie voor te leggen aan de gemeenteraad. Hierin willen we de gemeenteraad meenemen in verschillende mogelijkheden en ambities, van locatie waar afval ingezameld wordt tot circulair ambachtscentrum. Daarbij speelt mogelijk ook nog de vernieuwing van de bedrijfsvoeringslocatie van de Buitendienst in onze gemeente. De huidige locaties zijn verouderd en met het oog op de eisen waarin overheidsgebouwen moeten voldoen zal mogelijk een keuze gemaakt moeten worden in het kader van investering en/of vervanging. Tot slot, de vernieuwing van de milieustraat is ook een volgende stap die gezet moet worden om de ambities op het gebied van verbeterde afvalinzameling en afvalscheiding conform het grondstoffenbeleidsplan verder te kunnen realiseren.

Samenleving

Participatiewet

Het aantal uitkeringen dat de gemeente verstrekt geeft al enige tijd een daling te zien, waarschijnlijk als gevolg van hoge werkgelegenheid en grote personeelskrapte. Desondanks zijn het de meest kansrijke op de arbeidsmarkt die hiervan profiteren en houdt de gemeente de zorg voor een substantieel deel van het bestand.

Ook het beroep op minimavoorzieningen en schulddienstverlening daalt eerder dan het stijgt, maar moet wel worden vastgesteld dat de complexiteit van de individuele cases steeds verder toeneemt. Op dit moment worden, mede naar aanleiding van het Rekenkameronderzoek, acties ondernomen om de bekendheid met de mogelijkheden voor hulp en ondersteuning bij de inwoners te vergroten.

Ten aanzien van re-integratie en participatie probeert de gemeente, binnen de mogelijkheden, voor eenieder die daartoe in staat is, (al dan niet gesubsidieerd) werk, dan wel een andere nuttige dagbesteding te realiseren.

Een ontwikkeling in de regionale samenwerking van Fryslan Werkt op het gebied van arbeidsmarktdienstverlening die hier genoemd kan worden; is het Werkcentrum als één gezamenlijk regionaal loket. Een brede doelgroep van werkzoekenden, werkenden en werkgevers kan bij het Werkcentrum terecht voor vragen over werk, scholing en personeelsvraagstukken. De vormgeving hiervan krijgt in 2025 zijn beslag.

Jeugd

De landelijke ontwikkelingen, zoals de hervormingsagenda en het toekomstscenario jeugd- en gezinsbescherming zullen een grote impact hebben op ons als gemeenten. Momenteel is nog niet duidelijk hoe groot. De nieuwe inkoop jeugdhulp is van start gegaan, maar tijdens de implementatie is gebleken dat er op veel punten nog een doorontwikkeling gemaakt moet worden. Deze zal stapsgewijs doorgevoerd worden.

Wmo

In 2023 is de gemeentelijk uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) gecontinueerd zodat onze inwoners zo lang mogelijk zelfstandig kunnen blijven wonen en kunnen blijven meedoen aan de `Mienskip'. De keuze om als zelfstandige gemeente verder te gaan, heeft tot gevolg gehad dat de nieuwe inkoop voor de Wmo tijdelijk gepauzeerd is. Er is een begin gemaakt met het meer aan elkaar verbinden van het medische en het sociale domein. Ook het ontwikkelen van een Wonen-Zorg-Welzijn visie is in een vergevorderd stadium en zal daarna landen in een uitvoeringsagenda in het licht van de dubbele vergrijzing, de verwachte arbeidskrapte in de zorg en het woningtekort. Op het gebied van vervoer is er een nieuw aanbestedingsproces in gang gezet omtrent de mobiliteitscentrale.

Verkenning overstap bibliotheken netwerk Noord Fryslân

U heeft de vraag gesteld of de bibliotheken binnen gemeente Tytsjerksteradiel zich ook kunnen aansluiten bij Bibliotheken Noord Fryslân. Op dit moment wordt het bibliotheekwerk in de gemeente Tytsjerksteradiel uitgevoerd door dbieb. We willen de voor- en nadelen inzichtelijk maken van een eventuele overstap van dbieb naar het netwerk Bibliotheken Noord Fryslân. Een eventuele overstap kan ingaan per 1 januari 2026 en zal frictiekosten met zich meebrengen. In het najaar 2024 zullen wij een advies aan de raad voorleggen.

Onderwijs

In 2025 wordt een integraal huisvestingsplan (IHP) opgesteld in overleg met de schoolbesturen. Het IHP geeft een actuele weergave van de huisvesting van scholen en een toekomstbeeld. Belangrijke ontwikkelingen en afwegingen zullen worden beschreven. Daarbij komt ook de huisvesting van basisscholen in eventueel (toekomstige) multifunctionele accommodaties aan bod. Welke scholen zijn aan vervanging toe en zijn er bijvoorbeeld dringende aanpassingen nodig.
Op de kortere termijn staan op stapel de multifunctionele gebouwen in Tytsjerk en Jistrum. De haalbaarheid voor van een multifunctioneel gebouw in Garyp wordt onderzocht. De school in Noardburgum is in de komende vijf jaar aan vervanging toe.
In het gebied van de Trynwalden zijn nu een zevental scholen die op betrekkelijk korte afstand van elkaar gelegen zijn en allen op een leeftijd van vervanging/aanpassing komen. Met de schoolbesturen is een denkrichting ontwikkeld waarin wordt gestreefd naar twee schoolgebouwen op één locatie. De verwachting is dat hiervoor in de komende 5 tot 10 jaar een investeringsvraag gaat volgen.
Het onderwijs-kansenbeleid gaat voort op de ingeslagen weg. De huidige beleidsperiode met de bijbehorende rijksmiddelen (GOAB) loopt tot en met 2026. De gemeentelijke speerpunten blijven gericht op de Voor- en Vroegschoolse Educatie, de aanpak Laaggeletterdheid en ontwikkeling van de verbinding tussen Onderwijs en Zorg in en rond de school.

Sociale basis

De huidige subsidieregeling sociale basis loopt per 2027 af. In de loop van 2025 wordt daarom een evaluatie opgestart van de visie en de subsidieregeling. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de input voor het vervolg en zullen ter zijnde tijd aan de colleges worden voorgelegd. Door hiermee in de loop van 2025 te beginnen is er voldoende tijd voor een zorgvuldig proces en kan tijdig gecommuniceerd worden met partijen die gedurende meerdere jaren subsidie ontvangen voor de activiteiten die zij uitvoeren.

Met de landelijke regelingen Integraal Zorgakkoord (IZA) Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) hebben we als gemeente extra ruimte voor het versterken van de sociale basis in brede zin. De bijbehorende middelen zijn relatief in vergelijking tot de uitgaven aan de subsidieregeling sociale basis, maar ze bieden wel kansen om bestaande activiteiten uit te breiden, nieuwe initiatieven op te starten en ketenaanpakken te verbreden en verdiepen. Gala is voornamelijk een gemeentelijke aangelegenheid die invulling wordt gegeven langs de lijn van de 15 interventies uit de regeling. Hier vallen sport, cultuur, gezondheid (terugdringen gezondheidsverschillen, valpreventie, overgewicht, kansrijke start, etc.) en bijvoorbeeld mantelzorg en eenzaamheid onder.
De Gala middelen landen deels in het versterken van bestaande initiatieven en deels in een nog te publiceren subsidieregeling.

Het Iza wordt provinciaal opgepakt, met gemeentelijke accenten. Doelen van het Iza zijn vooral het toegankelijk houden van de zorg en inzetten op preventie (lichamelijk en mentaal). Aandachtspunt is de tijdelijkheid van de regelingen: deze lopen tot met 2026.
Een derde landelijke regeling die samenhangt met Gala en Iza is Wonen, Zorg en Welzijn (WZW). Het betreft hier een verplichting om een visie te ontwikkelen onder de vlag van de Omgevingswet. Deze regeling valt dan ook deels onder het sociaal domein en deels onder ruimte.
Het ontwikkelen van de visie en bijbehorende uitvoeringsagenda wordt in ANNO verband opgepakt (gemeenten Achtkarspelen, Tytsjerksteradiel, Dantumadeel en NoardEast).
We staan voor een aanzienlijke verschuiving van het vraag en aanbod in wonen, welzijn en zorg. Er is sprake van een sterk toenemende zorgvraag, met name door het groeiende aantal ouderen (65+). Dit vereist een adequate aanpak om ervoor te zorgen dat kwetsbare inwoners passend wonen en de benodigde zorg en ondersteuning ontvangen.
Daarnaast kampt de zorgsector met oplopende personeelstekorten. Het is essentieel om oplossingen te vinden die de zorgverlening ondersteunen en tegelijkertijd de druk op het zorgpersoneel verlicht.
Bovendien is er een tekort aan geschikte woningen voor ouderen en andere zorgbehoevende groepen. Het huidige woningaanbod sluit vaak niet goed aan op de behoeften van deze groepen, met name als de zorgbehoefte toeneemt. Daarnaast is een deel van het huidige woningaanbod toe aan verduurzaming, met name de verpleeghuisvoorraad. Een bijkomende uitdaging is het behoud van de voorzieningen
Het doel van de visie op wonen, welzijn en zorg is het bieden van een ontwikkelrichting en strategische kaders voor een regionaal dekkend en passend woon-, welzijn- en zorgaanbod voor inwoners met een zorg- en/of ondersteuningsvraag. De focus ligt op het vinden van

oplossingen om de groeiende groep ouderen en andere aandachtsgroepen die ondersteuning nodig hebben, in de toekomst van adequate zorg en passende huisvesting te kunnen voorzien in de regio Noordoost Friesland. We bieden een eerlijk en realistisch beeld over wat mogelijk is. Samen met betrokken partijen, omdat inwoners zich niet aan geografische grenzen houden en door wetten heen bewegen.

Sûderfinne / It Pypke Suwâld

Recent hebben we bestuurlijk contact gehad met het dorpshuisbestuur van de Suderfinne / It Pypke. We hebben daar gesproken over de voortgang van de herbouw na de brand en de plannen die men nog heeft voor het verder verduurzamen en toekomstbestendig maken van het dorpshuis in zijn geheel. Voor de herbouw is budget beschikbaar van de verzekeraar. Dit budget is voldoende om te herbouwen naar gelijke staat als voor het uitbreken van de brand. Om te voldoen aan de huidige regels omtrent thermische- en geluid isolatiewaardes is extra budget nodig. Hiervoor heeft het bestuur subsidies, fondsen en andere vormen van financiering gezocht. Dit proces loopt nog.
De totale kosten voor het verder verduurzamen en toekomstbestendig maken van het dorpshuis worden geraamd op ongeveer € 500.000. Om het geheel te realiseren vraagt het bestuur de gemeente een incidentele bijdrage. De hoogte van deze bijdrage is nog niet bekend. Dit zal de komende tijd duidelijk worden. We komen hier in het kader van de begroting 2025-2028 op terug.

Ondermijning

Eerder dit jaar is het onderzoeksrapport ‘Ondermijning in Fryslân’ gepubliceerd. Dit betreft een analyse van (de gemeentelijke aanpak van) ondermijning in zeventien Friese gemeenten. In dit rapport wordt geconcludeerd dat Fryslân erg kwetsbaar is en een kansrijk gebied is voor ondermijning. Dit vormt een ernstig probleem en vereist daarom een intensieve aanpak van de overheden in Fryslân.

Tegen deze achtergrond tekent zich ook het probleem af dat het gemeentelijk veiligheidsbeleid voorheen met name gericht was op sociale veiligheid en aangiftedelicten. Ondermijning, maar ook bijvoorbeeld de grootschalige crisissen, demonstraties, radicalisering en vluchtelingen waar de afgelopen jaren structureel tegen aan gelopen wordt, was niet aan de orde. De actualiteit is de afgelopen jaren echter sterk veranderd. Dat maakt dit rapport duidelijk. Wat het rapport tevens inzichtelijk maakt is dat de beschikbare formatie voor de afdeling veiligheid en die voor de boa’s veelal niet is meegegroeid met deze actualiteit. Hierover gaan we na de zomer graag met de raad nader in gesprek.

Echter, ondermijning raakt meer beleidsvelden dan alleen veiligheid. Ook op het gebied van zorg en bouwen en wonen komt veel fraude voor. Denk bijvoorbeeld aan illegale bewoning van vakantieparken, illegale verbouwingen of strijdigheden met brand- en veiligheidsnormen. Kortom, ondermijning komt op allerlei manieren voor.

Bestuur en dienstverlening

Dit binne wy

Het inrichtingsplan is in de Raad van 20 juni 2024 behandeld. Er is besloten, om in te stemmen met de structurele financiële effecten van het vastgestelde inrichtingsplan “Dit binne wy”. Het inrichtingsplan is onze eerste vertaling van de koers, waarin we beschrijven hoe onze organisatie er vanaf 2025 uit ziet en hoe we willen werken. Om de organisatie goed te kunnen starten en van daaruit verder te ontwikkelen, zal een ontwikkelplan voor de nieuwe organisatie worden opgesteld. Zie voor verdere toelichting 1.6.

Bedrijfsvoering organisatie ICT

De keuze voor ontvlechting brengt met zich mee, dat we voor meerkosten van ICT komen te staan. Bij de calculatie van de gevolgen van de ontvlechting voor de ICT-budgetten is op basis van het advies van Lysias al globaal gecalculeerd dat we rekening moeten houden met een structurele uitzetting van anderhalf keer het huidige budget (per gemeente). Met de kennis van nu verwachten we dat dit uitkomt op een bedrag van € 750.000 per gemeente.
Inmiddels zijn de werkzaamheden rondom de ontvlechting van de ICT-omgeving begonnen en komen de eerste offertes van de leveranciers binnen voor het splitsen van de software en hardware. Een eerste beeld is dat de geoffreerde bedragen gemiddeld hoger zijn dan de factor anderhalf die in eerste instantie is geraamd.
De offertes moeten nog nader worden bestudeerd en besproken met de leveranciers. Daaruit zal moeten blijken wat de werkelijke uitzetting van het ICT-budget zal worden. Wanneer we een completer beeld hebben zullen we u daarover nader informeren. En uiteraard nemen we dit mee in de begroting 2025-2028.

Inzet op overheids- en inwonersparticipatie

In september 2024 wordt de startnotitie participatie opnieuw voorgelegd aan de gemeenteraad. Vanwege de ontvlechting van de werkmaatschappij is de behandeling eind 2023 opgeschort.
In deze startnotitie worden scenario’s beschreven over de inrichting van participatieprocessen binnen de gemeente. Na bespreking van de startnotitie en besluitvorming over het te kiezen scenario, wordt het benodigde budget meegenomen in de begroting voor 2025 en verder.

KADERBRIEF 2025-2028

1 Ontwikkelingen Kaderbrief 2025-2028

1.1 Startsituatie

Het vertrekpunt voor deze Kaderbrief is de meerjarenreeks 2025-2027 uit de begroting 2024-2027. In deze Kaderbrief nemen we zowel de ontwikkeling in bestaand als in nieuw beleid mee. Daarnaast hebben we op grond van de meicirculaire 2024 de ontwikkelingen in het kader van de Algemene Uitkering geactualiseerd.

STARTSITUATIE - Saldo begroting 2024-2027	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	1.514	- 2.564	- 4.498	- 4.490

1.2 Tussentijdse raadsbesluiten

Op grond van afzonderlijke raadsbesluiten is de (meerjaren)begroting gewijzigd. Dit betreft voor 2025 alleen de formatie vergunningverlener Bijzondere wetten, die gezien incidentele karakter ten laste van de algemene reserve is gebracht. Met andere woorden geen impact van tussentijdse raadsbesluiten op het begrotingssaldo.

Tussentijdse raadsbelsuiten	2025	2026	2027	2028

1.3 Gemeentefonds

Jaarlijks verschijnen meestal drie circulaires. De meicirculaire geeft de vertaling van de Voorjaarsnota van de rijksoverheid, de septembercirculaire geeft de vertaling van de Miljoenennota en de decembercirculaire is op basis van de Najaarsnota en rondt het uitkeringsjaar zoveel mogelijk af.

De meicirculaire 2024 is maandag 27 mei verschenen. Deze circulaire bevat informatie over de nieuwe financieringssystematiek vanaf 2024, een incidentele compensatie vanaf 2024 tot en met 2029 en het schrappen van de oploop van de opschalingskorting vanaf 2026.

De doorrekening van de meicirculaire geeft het volgende positieve beeld. Hierbij is wel rekening gehouden met het bijstorten in de stelpost loon en prijsontwikkelingen en nog een reservering voor mogelijke loon- en prijsontwikkelingen die nog niet voor deze Kaderbrief in beeld zijn gebracht. Te zijner tijd komen we daar in het kader van de begroting 2025-2028 op terug.

Gemeentefonds	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	2.223	2.534	4.973	4.739

De netto ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is als volgt opgebouwd.

Ontwikkeling algemene uitkering	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)				
Berekening algemene uitkering meicirculaire 2024	73.267	68.402	68.829	68.890
Berekening algemene uitkering begroting 2024-2027	69.694	63.497	63.999	64.123
Bruto toename	**3.573**	**4.905**	**4.830**	**4.767**
Extra n.a.v. VNG brief:				
Vrijval btw-compensatiefonds (50%)	480	480	480	480
Vervallen extra korting Jeugd	-	900	900	900
Gecorrigeerde bruto toename	**4.053**	**6.285**	**6.210**	**6.147**
waarvan te reserveren voor:				
Aanvulling stelpost o.b.v. ontwikkeling Kaderbrief	-938	-2.877	-362	-521
Loon- , prijs- en accresontwikkelingen begroting 2025	-750	-750	-750	-750
Taakmutaties	-142	-124	-125	-137
TOTAAL	**2.223**	**2.534**	**4.973**	**4.739**

De ontwikkeling van de algemene uitkering uit het gemeentefonds is hieronder op hoofdlijnen toegelicht.

Uitkeringsfactor in meerjarenraming: lopende en constante prijzen

De rijksoverheid neemt in de meerjarenraming een loon/prijsontwikkeling (LPO) op en raamt dus inclusief inflatie. Voor alle gemeenten geldt dat de jaren t en t+1 worden geraamd op basis van lopende prijzen. Ongeveer twee derde van de gemeenten raamt echter tegen constante prijzen omdat ze een stabiel budgettair beeld willen creëren, lasten en baten houden hetzelfde niveau.
Ook in onze gemeente passen we deze systematiek toe.

Omdat een aantal gemeenschappelijke regelingen in hun begrotingen werkt met zogenaamde lopende prijzen en waarvan we de financiële consequenties vertalen in ons meerjarenperspectief, willen we met ingang van de begroting 2025-2028 hiervoor een stelpost voor lopende prijzen opvoeren. Het opvoeren van deze stelpost heeft geen consequenties voor het begrotingssaldo, echter het ongewenste effect van de lopende prijsontwikkeling van de gemeenschappelijke regelingen kunnen we hiermee elimineren.

Accres

Volume accres

In de meicirculaire 2024 is de nieuwe financieringssystematiek vervroegd van 2027 naar 2024. Het betekent dat de koppeling van het accres aan de ontwikkeling van het bruto binnenlands product (bbp) per 2024 al is ingevoerd. Het volume accres wordt vanaf 2024 gebaseerd op een 8-jaars historisch gemiddelde (t-9 t/m t-2) van de ontwikkeling van het bbp. Door het toepassen van de ontwikkeling van het bbp vanaf 2024 zijn de tranches voor de jaren 2024 en 2025 lager dan in de Miljoenennota 2024. Verder worden de tranches voor de jaren 2024 en 2025 structureel opgenomen in plaats van incidenteel. Hierdoor is het volume accres voor de jaren 2024 en 2025 lager dan in de septembercirculaire 2023 en vanaf 2026 en verder hoger.

LPO-accres

In de meicirculaire 2024 is het LPO-accres eerst geactualiseerd voor de macro-economische cijfers van het Centraal Economisch Plan (CEP) 2024. Vervolgens is de indexatie voor loon- en prijsontwikkeling vanaf 2024gebaseerd op de prijs bruto binnenlandse product (pbbp).

Incidentele compensatie

In verband met het vervroegen van de gewijzigde bbp-indexatie van 2027 naar 2024 dalen het volume en LPO-accres voor de jaren 2024 tot en met 2029. Voor 2024 wordt dit volledig gecompenseerd en voor 2025 voor ongeveer 50%, zodat een tekort van € 675 miljoen resteert. Voor de jaren 2026 tot en met 2029 vindt compensatie plaats, zodat uiteindelijk voor de gemeenten een positief saldo resulteert van € 675 miljoen, gelijk aan het bedrag van het schrappen van de oploop van de opschalingskorting.

Taakmutaties

In de meicirculaire 2024 zijn diverse taakmutaties opgenomen. We reserveren deze middelen voorlopig als stelpost. Zodra er planvorming is met bijbehorende besluitvorming worden de middelen overgebracht naar het juiste programma.
Het betreft voor 2025 en verder de volgende taakmutaties.

Taakmutaties meicirculaire 2024	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)				
Handhaving energielabel C kantoren		1	1	1
Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden	67	63	63	64
Correctie extrapolatie participatie				11
Werkdrukverlaging jeugdbescherming	56	53	54	54
Wmo hulpmiddelen	12			
Voorschoolse voorziening peuters (DU)	1	1	1	1
Armoedebestrijding kinderen (DU)	6	6	6	6
TOTAAL	**142**	**124**	**125**	**137**

Opschalingskorting

Sinds 2015 worden gemeenten geconfronteerd met een korting op het gemeentefonds, die oploopt tot € 975 miljoen in 2026. Deze korting is opgelegd omdat gemeenten door gedwongen opschaling kosten zouden besparen. Sinds 2019 is een stand van de opschalingskorting bereikt van € 300 miljoen. In de meicirculaire 2024 is de oploop van de opschalingskorting vanaf 2026, een structurele uitname van € 675 miljoen, geschrapt.

Afspraken over middelen Wmo

Bij de voorjaarsbesluitvorming zijn ook afspraken over de middelen voor de uitvoering van de Wmo-taken gemaakt. Naar onze verwachting stijgen de uitgaven aan de Wmo de komende jaren door de vergrijzing veel sneller dan het accres van de nieuwe bbp-systematiek. Daarbij moet uit het volume-accres van de bbp-systematiek ook de reële loonstijging worden bekostigd. Ook deze reële loonstijging valt komende jaren positief uit. Het kabinet toonde zich enigszins gevoelig voor de argumenten van de VNG. Afgesproken is het grootste deel van de middelen voor de Wmo uit de algemene uitkering te halen en apart zetten. Daarbij wordt het bedrag van de uitname door een onafhankelijke partij vastgesteld. Doel is dat deze operatie begin 2026 zijn beslag krijgt. De middelen worden dan jaarlijks apart geïndexeerd. Daarmee moet het huidige financiële open einde

karakter van deze taken eindigen. Vooruitlopend hierop heeft het ministerie van Financiën een structureel bedrag van € 75 miljoen per jaar vanaf 2026 als extra geld voor de Wmo gereserveerd op de Aanvullende Post van de rijksbegroting. Doordat het geld op de Aanvullende Post staat, zijn de extra middelen niet verwerkt in de meicirculaire.

Vrijval btw-compensatiefonds

In de meicirculaire vindt altijd de afrekening met het btw-compensatiefonds over het voorgaande jaar plaats. Het geld dat in het fonds achterblijft omdat gemeenten minder btw hebben gedeclareerd dan in het fonds aan middelen zit, wordt dan aan het gemeentefonds toegevoegd. Bij de septembercirculaire 2023 werd voorlopig geraamd dat er € 359 miljoen minder op het fonds zou worden gedeclareerd in 2023. Dit geld is in 2023 al aan het gemeentefonds toegevoegd. Voor onze gemeente betrof dat een bedrag van € 603.000 wat in de begrotingswijzigingen van december 2023 is meegenomen ten gunste van 2023.
Dit voorjaar bleek dat er uiteindelijk € 573 miljoen minder op het fonds is gedeclareerd. Daarmee valt in 2024 nog eens € 214 miljoen vrij aan het gemeentefonds. Het betreft eenmalig geld. Voor onze gemeente betekent dit voor 2024 een incidentele meevaller van € 358.000. We nemen dit mee in de begrotingswijzigingen van oktober.
Het bedrag aan vrijval is maatgevend voor wat gemeenten in hun komende begroting hiervoor mogen ramen. Gemeenten mogen voor hun begroting 2025 en de bijbehorende meerjarenraming uitgaan van hun aandeel in de totale vrijval van maximaal € 573 miljoen. Voor onze gemeenten zou dit een bedrag van maximaal € 961.000 betekenen. We nemen 50% van dit bedrag structureel mee in onze begroting, oftewel € 480.000. Hierbij gaan we ervan uit dat het investeringsniveau landelijk gezien de komende jaren hoger komt te liggen dan de afgelopen jaren, waardoor de vrijval van het btw-compensatiefonds dan weer lager uitkomt. We gaan dit in de komende tijd nader onderzoeken en komen daar in het kader van de begroting 2025-2028 op terug.

Extra korting Jeugd vervalt

Het kabinet Rutte IV heeft in aanvulling op de afspraken van de Hervormingsagenda Jeugd een extra korting van € 511 miljoen ingeboekt. Hiervan zou in 2025 al een korting van € 500 miljoen op de algemene uitkering worden geëffectueerd. In de meicirculaire wordt deze korting van € 500 miljoen in 2025 ongedaan gemaakt. Voor onze gemeente een eenmalig voordeel van € 900.000 in 2025.
De reeks van € 511 miljoen vanaf 2026 is nog wel opgenomen in de gemeentefondsbegroting. Inmiddels is duidelijk dat het nieuwe kabinet ook deze korting van € 511 miljoen vanaf 2026 geheel schrapt. We nemen daarom het gehele bedrag van € 900.000 structureel mee in onze begroting.

Vertaling van de mogelijkheid om de btw-compensatie en het vervallen van de extra korting Jeugd in de begroting levert voor het begrotingssaldo vanaf 2026 bijna € 1,4 miljoen structureel op.
We gaan ervan uit dat één en ander in de septembercirculaire definitief wordt meegenomen.

1.4 Bestaand beleid

In deze Kaderbrief is eveneens een aantal ontwikkelingen meegenomen ten aanzien van het bestaand beleid.
Dit betreft ontwikkelingen op de bestaande begrotingsposten niet zijnde loon- en prijsontwikkelingen (zie 1.5). Deze wijzigingen hebben over het algemeen een effect op het begrotingssaldo, maar niet in alle gevallen.

De belangrijkste ontwikkelingen betreffen:
- Verhoging te ontvangen dividend beleggingen
- Verhoging budget verkiezingen

Per saldo met de overige ontwikkelingen geeft dit het onderstaand effect op de begroting.

Bestaand beleid	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	50	80	20	50

1.5 Ontwikkeling lopende prijzen

In dit hoofdstuk schetsen we de ontwikkelingen van de loon- en prijsontwikkelingen in relatie tot de hiervoor opgenomen stelpost. De stelpost is voor de meerjarenraming toereikend mits een deel van de extramiddelen van de algemene uitkering worden toegevoegd aan deze stelpost. Daarmee is zowel voor wat betreft de constante als de lopende prijzen nog financiële ruimte voor nog niet bekende loon en prijsontwikkelingen. De ingebrachte wijzigingen met betrekking tot bestaand beleid, voortvloeiend uit loon- en prijsontwikkelingen c.a. hebben geen effect op het begrotingssaldo.

In eerste instantie was de stelpost lonen en prijzen c.a. zoals die was opgenomen in de begroting 2024-2027 niet toereikend. De aanvulling van de meerjarige nadelen binnen deze stelpost, konden worden aangevuld uit de loon- en prijsontwikkelingen uit de meicirculaire 2024. Daarnaast is voor de eventueel nog komende ontwikkelingen in het kader van de werkzaamheden van de begroting nog een stelpost opgenomen van € 750.000.

De ontwikkelingen lopende prijzen zijn divers van aard en betreffen onder meer de actualisering van de salariskosten van de gemeente en de WM8KTD, de budgetten Jeugd en Wmo, de budgetten van Beheer en de bijdragen aan Veiligheidsregio, FUMO en Jobinder. Al deze ontwikkelingen zijn ten laste van de stelpost gebracht.
In aanloop naar de begroting 2025-2028 gaan we deze ontwikkelingen nogmaals kritisch onder de loep nemen. In deze fase was het actualiseren van de begroting vooral bedoeld om voor de Kaderbrief een zo volledig mogelijke “foto” te maken van hoe we er op dit moment financieel voorstaan.

De ontwikkeling van de stelpost ziet er als volgt uit:

Ontwikkeling stelpost lonen en prijzen	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)				
Stand begroting 2024-2027	2.844	1.002	3.610	3.882
Uitnames t/m Kaderbrief 2025-2028	-3.782	-3.879	-3.972	-4.403
Stand exclusief correctie meicirculaire	**-938**	**-2.877**	**-362**	**-521**
Aanvulling stelpost	938	2.877	362	521
Reservering vanuit meicirculaire	750	750	750	750
Stand na correctie in contante prijzen	**750**	**750**	**750**	**750**
Reservering lopende prijzen	-	p.m.	p..m	p.m.
Stand in lopende prijzen	**750**	**750**	**750**	**750**

Voor het begrotingssaldo heeft één en ander dus geen effect.

Ontwikkeling lopende prijzen	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	-	-	-	-

1.6 Koersvertaling

Het inrichtingsplan wordt in de Raad van 20 juni 2024 behandeld. Het voorstel is, om in te stemmen met de structurele financiële effecten van het vastgestelde inrichtingsplan “Dit binne wy”. Hiervoor is een bedrag van € 1.710.000 opgevoerd, waarvan € 710.000 wordt gedekt uit het begrotingssaldo en € 1.000.000 uit de stelpost Uitvoeringsprogramma.

Daarnaast is ingestemd met het verminderen van de tijdelijke formatie van 16,2 fte, die voor 2025 (en 2024) beschikbaar was gesteld in de begroting 2024-2027 naar 10,1 fte in 2025 inclusief herallocatie.

Het inrichtingsplan is onze eerste vertaling van de koers, waarin we beschrijven hoe onze organisatie er vanaf 2025 uit ziet en hoe we willen werken. We willen op korte termijn bereiken dat de medewerkers gericht en zorgvuldig geplaatst kunnen worden. Op middellange termijn willen we bereiken dat we op 1 januari onze nieuwe organisatie goed kunnen starten en ons van daaruit verder kunnen ontwikkelen. Zodat we in lijn met de koers ‘Dit binne wy’ onze taken, dienstverlening en beleidsambities kunnen blijven uitvoeren voor onze gemeente.

Koersvertaling	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	- 1.710	- 1.710	- 1.710	- 1.710

1.7 Nieuw beleid

In dit onderdeel vermelden we de wijzigingen met betrekking tot nieuw beleid. Dit betreft de onderstaande ontwikkelingen van nieuw beleid die op geld zijn gezet.

Daarnaast voorzien we een aantal toekomstige ontwikkelingen van nieuw beleid die ook in het Vogelvlucht gedeelte al zijn genoemd, maar in deze Kaderbrief nog niet in geld zijn vertaald.
We noemen hier:

- MFC Garyp
- Ontwikkelingen IHP, waaronder Trynwâlden
- Duurzaamheid, waaronder verduurzaming eigen gebouwen
- Actualisering beheerplannen
- Sûderfinne
- Uitvoeringskosten bedrijfsvoering ICT
- Inzet op overheids- en inwonersparticipatie
- Ondermijning

	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)				
Nieuw beleid	**- 10**	**- 162**	**- 174**	**- 186**
- Bioferskaat; Biodiversiteit	-	- 140	- 140	- 140
- Gemeentelijk Mobiliteitsprogramma Tytsjerksteradiel 2025-2028	- 10	- 22	- 34	- 46
- Viering 80 jaar vrijheid en Arcadia	-	-	-	-

1.8 Uitvoeringsprogramma

In de begroting 2024-2027 was een stelpost van € 1.000.000 opgenomen voor ontwikkelingen in het kader van het Uitvoeringsprogramma.
Aan de Raad is voorgesteld om de financiële effecten van het inrichtingsplan voor de nieuwe organisatie (groten)deels te dekken vanuit de Stelpost Uitvoeringsprogramma. Hiermee komt deze stelpost dan met ingang van de begroting 2025-2028 te vervallen. Doel daarbij is om in de nieuwe organisatie en in lijn met de koers “Dit binne wy” onze taken, dienstverlening en beleidsambities te kunnen blijven uitvoeren voor onze gemeente.
Voorafgaand aan het opstellen van de nieuwe begroting bespreken raad en college de prioriteiten uit het uitvoeringsprogramma voor de resterende bestuursperiode. Waar mogelijk worden de uitkomsten van dat gesprek vertaald naar en meegenomen in voorstellen voor het meerjarige perspectief in de begroting.

Uitvoeringsprogramma	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	1.000	1.000	1.000	1.000

1.9 Verlooptabel

In onderstaande tabel worden de ontwikkelingen samengevat van startsaldo tot eindsaldo van deze Kaderbrief.

Saldo begroting 2024-2027	2025	2026	2027	2028
(x € 1.000)	**1.514**	**– 2.564**	**– 4.498**	**– 4.490**
Tussentijdse raadsbesluiten	–	–	–	–
Startpunt Kaderbrief	1.514	– 2.564	– 4.498	– 4.490
Bestaand beleid	1.553	1.742	4.109	3.893
– Overige ontwikkelingen	*50*	*80*	*20*	*50*
– Gemeentefonds	*2.223*	*2.534*	*4.973*	*4.739*
– Koersvertaling	*– 1.710*	*– 1.710*	*– 1.710*	*– 1.710*
– Ontwikkeling lopende prijzen	–	–	–	–
– Nieuw beleid	*– 10*	*– 162*	*– 174*	*– 186*
– Uitvoeringsprogramma	*1.000*	*1.000*	*1.000*	*1.000*
TOTAAL	**3.067**	**– 822**	**– 390**	**– 597**

2 Reserves en weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen maakt duidelijk in hoeverre de gemeente financieel in staat is om onvoorziene gebeurtenissen op te vangen. Weerstandsvermogen onderscheiden we in twee delen

- weerstandscapaciteit
- risicobeheersing

Met weerstandscapaciteit bedoelen we alle middelen en mogelijkheden waarmee de gemeente onvoorziene kosten op kan vangen. Dat geldt bijvoorbeeld voor alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en maar die gevolgen kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente.

Deze paragraaf geeft een beeld van de weerstandscapaciteit en de risico's en het beleid dat daarbij hoort. Ook presenteren we een aantal verplichte kengetallen. Deze vertellen iets over de financiële positie van onze gemeente.

Risicomanagement en het weerstandsvermogen zijn nauw met elkaar verbonden. Het doel van het hebben van weerstandsvermogen is dat er een buffer aanwezig is om de financiële tegenvallers op te vangen zodra risico's werkelijkheid worden.

Voor tijdelijke kosten (voor een periode van 1-3 jaar) met betrekking tot verschillende onderwerpen in dit document, gebruiken we het geld uit de Algemene Reserve. In de Algemene Reserve is al rekening gehouden met deze uitgaven.

Hieronder staat hoe de Algemene Reserve zich zal ontwikkelen, rekening houdend met de financiële resultaten in 2023.

Ontwikkeling Algemene Reserve in totalen per jaar:

Ontwikkeling AR	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
bedragen x € 1.000	32.064	32.754	32.755	35.630	34.808	34.418	33.821

Op de volgende bladzijden zijn de diverse onttrekkingen en stortingen met betrekking tot de Algemene Reserve over de verschillende jaren in beeld gebracht.

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Stand begin van het jaar	**21.607**	**32.064**	**32.754**	**32.755**	**35.630**	**34.808**	**34.418**
Mutaties n.a.v. rekening en begrotingen							
Storting rekeningresultaat 2022	10.593	-	-	-	-	-	-
Storting verwacht rekeningsresultaat 2023	-	7.740	-	-	-	-	-
Storting saldo primitieve begroting 2024 (jaarschijf 2024)	-	-	2.118	-	-	-	-
Begroting 2024-2027	-	-	-	3.067	-822	-390	-597
Mutaties o.b.v. reeds vastgesteld beleid							
Gebiedsontwikkeling Centrale As (2e fase)	-1.052	-261	-	-	-	-	-
Data op orde	-121	-134	-	-	-	-	-
Alde Feane herinrichting 2e en 3e uitvoeringsfase	-	-242	-	-	-	-	-
Regiodeal (raad 25-4-2019)	-263	-263	-	-	-	-	-
Implementatie van waarderen op gebruikersoppervlakte (KN 2020-2023 0.02)	-	-2	-	-	-	-	-
Actualisering locatiedossiers op het onderdeel bodem (KN 2020-2023 7.02)	-15	-3	-	-	-	-	-
Vastgoed registratiesysteem (KN 2020-2023 8.01)	-	-25	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Millenium (KN)	-	-3	-	-	-	-	-
Bijdrage aan Karakteristieke panden (KN)	-	-35	-	-	-	-	-
Bijdrage ontmoetingscentrum Gytsjerk	-	-85	-	-	-	-	-
Bijdrage formatie stikstofproblematiek; begroting 2021-2024	-	-91	-	-	-	-	-
Kosten harmoniseren beleid en uitvoering en optimaliseren van processen (Omb. 5.1)	-70	-85	-	-	-	-	-
							-
Kadernota 2022-2025							-
P&C-coördinator/gemeenteadviseur (KN 2022-2025; 00.11)	-47	-	-	-	-	-	-
Aanpassing bediening brug Aldtsjerk (KN 2022-2025; 02.02)	-	-25	-	-	-	-	-
Aanpassing brug Eastermar (KN 2022-2025; 02.04)	-	-215	-	-	-	-	-
Aanjagen toerisme (KN 2022-2025; 03.05)	-9	-40	-40	-34	-	-	-
Uitbreiding formatie zorgadministratie (KN 2022-2025; 06.10)	-20	-	-	-	-	-	-
Project Beurtschip (KN 2022-2025; 06.13)	-144	-	-	-	-	-	-
Uitbreiding ondersteuning gaswinningsdossier (KN 2022-2025; 07.08)	-27	-19	-	-	-	-	-
Formatie stikstof (KN 2022-2025; 07.09)	-40	-20	-	-	-	-	-
Uitvoering woningbouwprogrammering (KN 2022-2025; 08.05)	-28	-44	-	-	-	-	-
Omgevingswet (KN 2022-2025; 08.09b)	-	-95	-	-	-	-	-
							-
Kadernota 2023-2026							-
Formatie medewerker recordbeheer	-67	-67	-	-	-	-	-
Overstap fin. systeem c.a naar de Cloud	-	-30	-	-	-	-	-
Organiseren en faciliteren van het thuiswerken	-34	-25	-	-	-	-	-
Juridische Zaken / Inkoop: Uitzetting FTE m.b.t. contractmanagement en contractbeheer	-35	-25	-	-	-	-	-
Formatie HR en Communicatie	-297	-	-	-	-	-	-
HR: Talentschouw in het kader van Strategisch Personeelsplan (SPP)	-2	-	-	-	-	-	-
HR: Recruitment	-10	-12	-	-	-	-	-
Omzetting van het dashboard (digitalisering) voor Liberaux	-2	-2	-	-	-	-	-
I&A: doorontwikkelingen team en organisatie	-192	-192	-	-	-	-	-
Nieuw verkeer- en vervoerbeleid	-30	-5	-	-	-	-	-
Pont Prinses Margrietkanaal Bergumermeer-Sumar	-	-340	-	-	-	-	-
Realisatie twee TOP's (toeristische overstappunten)	-	-12	-	-	-	-	-
Subsidie Het Achterland	-30	-30	-30	-	-	-	-
Garyp yn it Grien	-18	-14	-	-	-	-	-
Inkoop Wmo & Participatiewet (Implementatieplan)	-82	-33	-	-	-	-	-
							-
Overig (eerdere besluitvorming)							-
Deelname Friese projectenmachine (Raad 16-12-2021)	-21	-	-	-	-	-	-
Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (Raad 27-01-2022)	-20	-40	-	-	-	-	-
Incidentele bijdrage ontmoetingsplek Eastermar (Raad 30-06-2022)	-20	-20	-	-	-	-	-
Lobby herrijking gemeentefonds; (Begroting 2023-2026)	-1	-39	-20	-	-	-	-
Herinrichting van het plein de drie van Sminia; (Begroting 2023-2026)	-90	-	-	-	-	-	-
Afbouw project de Spitkeet (Raad 16-12-2022)	-	-	-	-	-	-	-
Kwaliteitsborging bouw en woningtoezicht	-	-83	-	-	-	-	-
Inburgering	-	-23	-	-	-	-	-
Impuls weerbaar bestuur	-	-37	-	-	-	-	-
Raad 20-04-2023							
Taxatie eigendommenverzekering	-28	-	-	-	-	-	-
Raadscommunicatie	-2	-4					
Nulmeting dienstverlening	-8	-	-	-	-	-	-
Kosten realiseren biodiversiteitsplan	-21	-9	-	-	-	-	-
Uitvoeringskosten startnotitie visie op bedrijventerreinen	-20	-21	-	-	-	-	-
Vervolgproces brede participatie Gebiedsvisie Burgum-West	-75	-	-	-	-	-	-

Verwachte ontwikkeling algemene reserve (bedragen x € 1.000)	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Raad 22-06-2023							
Pilot cameratoezicht schoolterreinen	-	-20	-	-	-	-	-
Ontmoetingsplek Eastermar	-20	-	-	-	-	-	-
Raad 14-12-2023							
Onttrekkingen							
Budget ontvlechtingsproces	-3.193	-	-	-	-	-	-
Werkbudget opbouw gemeentelijke organisatie	-25	-75	-	-	-	-	-
Stortingen							
Opvang ontheemde Oekraïners	3.013	-	-	-	-	-	-
Behoedzaamheidsbuffer	2.644	-	-	-	-	-	-
Reservering midddelen ontmoetingscentrum Gytsjerk	28	-	-	-	-	-	-
Vrijval taakmutaties vanuit reserve Decentralisatie uitkeringen	31	-	-	-	-	-	-
Vrijval Inhuur visie maatschappelijk vastgoed vanuit overlopende posten	49	-	-	-	-	-	-
Vrijval restantbudget procesoptimalisatie vanuit overlopende posten	150	-	-	-	-	-	-
Vrijval Onderzoeksbudget bezuinigingen vanuit overlopende posten	13	-	-	-	-	-	-
Vrijval Data op orde vanuit overlopende posten	115	-	-	-	-	-	-
							-
Kadernota 2024-2027							-
Incidentele inzet projecten							-
Gemeentelijke co-financiering EU-Leaderprogramma 2024-2027 (00.01)	-	-156	-	-	-	-	-
Cofinanciering De Twirre (05.13)	-	-75	-	-	-	-	-
Nieuw archiefsysteem + formatie Observeum (05.07)	-	-7	-	-	-	-	-
Beurtskip (06.04)	-	-158	-158	-158	-	-	-
Digitaliseren fysiek archief Inkomen en Participatie (06.02)	-	-13	-	-	-	-	-
Beleid op verhuur van panden (08.02)	-	-8	-	-	-	-	-
Dorpenronde (08.04)	-	-50	-	-	-	-	-
Toegankelijkheidsonderzoek digitale dienstverlening (00.04.33)	-	-4	-	-	-	-	-
I&A - Sociaal Intranet applicatie (00.04.25)	-	-20	-	-	-	-	-
I&A - Abonnement Datafryslân (00.04.26)	-	-2	-	-	-	-	-
Incidentele inzet personele ontwikkelingen							
Teamleider I&A (00.04.02)	-	-68	-68	-	-	-	-
Teamleider HRM (00.04.03)	-	-68	-68	-	-	-	-
Bestuurscommunicatie adviseur (00.04.06)	-	-124	-124	-	-	-	-
Juridische zaken - Inkoopcoördinator (00.04.10)	-	-25	-25	-	-	-	-
Juridische zaken - Inkoop - flexibele schil (00.04.11)	-	-42	-42	-	-	-	-
HRM - Strategische ondersteuning en advisering (00.04.50)	-	-324	-262	-	-	-	-
Financiën - AOIB en Senior Financieel Adviseur (00.04.51)	-	-201	-201	-	-	-	-
I&A - Continuïteit en kwaliteit informatie voorziening (00.04.52)	-	-638	-638	-	-	-	-
Jurist handhaving (01.01)	-	-85	-85	-	-	-	-
Jurist veiligheid (01.02)	-	-29	-29	-	-	-	-
Horeca- evenementenbeleid (01.07)	-	-24	-24	-	-	-	-
Gebiedsteam-zorg ín de school (GIS) (04.02)	-	-132	-	-	-	-	-
Ekstra formaasje Frysk taalbelied (05.04)	-	-25	-25	-	-	-	-
Uitvoeringsplan Participatiewet - Inzet jobhunter (06.07)	-	-51	-51	-	-	-	-
Gebiedsregisseur in de huisartsenpraktijk (POH Jeugd) (06.08)	-	-57	-57	-	-	-	-
Coördinator Maatschappelijk Vastgoed (06.12)	-	-56	-56	-	-	-	-
Formatie stikstof (07.02)	-	-36	-36	-	-	-	-
Moties Kadernota							
Motie 3-8-12; Formaasje Observeum	-	-15	-15	-	-	-	-
Motie 3-8-17; Regenbooggemeente	-	-30	-	-	-	-	-
Besluitvorming begroting 2024-2027							
FUMO begrotingswijziging 2024	-	-58	-	-	-	-	-
Raad 03-03-2022 en 02-11-2023; Budgetten lokale inclusieve agenda en Regenbooggemeente	-	-75	-	-	-	-	-
Besluitvorming 2024							
Formatie vergunningverlener Bijzondere Wetten (Raad 23-11-2023)	-	-64	-63	-	-	-	-
Subsidieverduurzaaming sportaccommodaties (Raad 29-02-2024)	-	-950	-	-	-	-	-
Uitvoeringsagenda brede participatie Gebiedsvisie Burgum-West/de Warren (Raad 21-03-2024)	-	-35	-	-	-	-	-
Projectleider opbouw (Raad 18-04-2024)	-	-150	-	-	-	-	-
Porjectkosten opbouw (Raad 18-04-2024)	-	-350	-	-	-	-	-
Stand algemene reserve	**32.064**	**32.754**	**32.755**	**35.630**	**34.808**	**34.418**	**33.821**

3 Verkenning ombuigingen meerjarenperspectief 2025-2028

Nu de 'deal' die VNG afsloot werkelijkheid lijkt te gaan worden, wordt ook werkelijkheid dat onze gemeente in ieder geval vanaf 2026 structureel in de rode cijfers gaat duiken.
Dit vraagt om het nadenken over oplossingen hieromtrent en het zetten van (vervolg)stappen.
Ondanks het feit dat onze gemeente en Achtkarspelen een eigen verantwoordelijkheid hebben waar het de financiën betreft, zijn we tot 1 januari 2025 organisatorisch aan elkaar verbonden en zullen we gebruik moeten maken van hetzelfde personeelsbestand om stappen voor te bereiden.

Insteek hierbij is om ons te richten op "prepare for the worst, hope for the best". Oftewel breng zo reëel mogelijk de huidige meerjaren situatie in beeld, denk na over de maatregelen, die op termijn kunnen bijdragen aan een sluitende begroting, maar voorkom tegelijkertijd om nu al onnodige en onomkeerbare ombuigingen in gang zetten.

In de komende tijd zal hiervoor een nader plan worden uitgewerkt waarbij we u als Raad zeker zullen betrekken.

In een vervolgfase zullen we ons richten op een brede takendiscussie, waarbij we kritisch zullen kijken naar de uitvoering en het niveau van de taken met daarbij een focus op wat blijven we zelf doen, wat gaan we uitbesteden, kan er meer met digitalisering, moeten we gaan samenwerken, hoe krijgen we inhuur onder controle. Dit wordt wat ons betreft een fundamentele discussie vanuit het perspectief van de nieuwe organisatie.

Deze tweede fase zal in goede afstemming met raad en de griffie plaatsvinden.

De eerdere oproep van de VNG was om in het kader van de voorbereiding van het begrotingsproces (Kaderbrief) de vijf meest significante ombuigingsmaatregelen en hun consequenties daarvan in beeld te brengen. Op dit moment vinden we het concreet benoemen van de vijf meest significante ombuigingsmaatregelen nog te vroeg. Wel denken we daarbij in hoofdlijnen aan de volgende ombuigingslijnen.

Ombuigingslijnen:
- Versoberen gemeentelijk beleid in het sociaal domein
- Versoberen gemeentelijk beleid in het fysiek domein
- Versoberen gemeentelijk beleid op gebied van infrastructuur in het openbare gebied
- Heroriëntatie op gemeentelijk vastgoed en actualisering toekomstige situatie
- Vergroten van de inkomsten

In het kort geven we hieronder een nadere toelichting op de voorbereidende fase en de vervolgfase.

In eerste instantie wordt er in beperkte kring een voorbereidende opdracht uitgevoerd. In een tweede fase worden ook andere (inhoudelijk deskundigen, alle portefeuillehouders en gemeenteraad) betrokken. De opdracht beperkt zich nu tot de voorbereidende opdracht.

Voorbereidende fase

In de voorbereidende fase, die in wezen al een kleine start heeft gemaakt met de financiële "foto" in deze Kaderbrief gaan we in de voorbereiding naar de begroting 2025-2028 de volgende acties ondernemen.

1. Financiële situatie in beeld brengen
    a. Meerjarenperspectief
    b. Nog niet in meerjarenperspectief meegenomen maar wel realistisch aanstaande
    c. Reservepositie (start en meerjarenperspectief)
    d. Wat resulteert er dan vervolgens als opdracht
2. In hoofdlijnen verkennen en welke mogelijkheden er zijn op het gebied van:
    a. Financiële techniek
    b. Verhoging van OZB
    c. Onderzoek naar meeropbrengst bij de zogenaamde 'sluitende systemen' zoals Rioolheffing, Afvalheffing, Leges, Grex-en (kosten goed toegerekend/valt er meer aan toe te rekenen zoals btw)
    d. Verhoging van overige belastingen en tarieven
    e. Temporisering van investeringen
    f. Inzicht in eigendom vastgoed en grond
    g. Informatie updaten van laatste takendiscussie en ombuigingsoperatie

Tweede fase:

Na bespreking van de resultaten van de voorbereidende opdracht zullen we de tweede fase vanaf 2025 in gaan zetten die zich richt op:

- Uitvoeren van een takendiscussie
- Waaronder, indien van toepassing, ook het niveau van uitvoering van de taak
- Kritisch kijken naar de organisatie die ontstaan is na ontvlechting (wat blijven we zelf doen / wat gaan we uitbesteden, kan er meer met digitalisering, moeten we gaan samenwerken, hoe krijgen we inhuur onder controle?)

Voor de tweede fase zullen we in goede afstemming met de raad en griffie afstemmen hoe we dit traject gaan insteken.

4 Voorstel aan de raad

Gelet op de geschetste ontwikkelingen in deze Kaderbrief stellen wij u voor om:

1. Kennis te nemen van de ontwikkelingen in beleid zoals opgenomen in deze Kaderbrief 2025-2028, de te verwachten financiële gevolgen uit de aangegeven ontwikkelingen voor de meerjarenbegroting en het voorlopig verwachte meerjarenperspectief.

Burgum, 18 juni 2024

Burgemeester en wethouders
van Tytsjerksteradiel